

Манько С.Б.

УДК 792.5(091) (477)

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОЛОРИТ І КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНОМУ МУЗИЧНОМУ ТЕАТРІ

Мюзикл і рок-опера в ХХІ столітті найближчі та найзрозуміліші для масового глядача жанри серед музичних спектаклів в усьому світі. Дослідження національних витоків музичного театру, починаючи з творів С. Гулака-Артемовського, М. Лисенка, О. Рябова, К. Стеценка, дає можливість зробити висновок, що значний відсоток українських мюзиклів і рок-опер також присвячені національній тематиці і мають фольклорну забарвленість як в музиці, так і в драматургії. Українські дослідники не часто звертаються до даної проблематики. Так, національна оперета розглядається в роботах Ю. Станішевського, існують поодинокі статті дослідників О. Верховенко та А. Комлікової, присвячені розвитку мюзиклу та рок-опери в Україні.

Отже, мета даної публікації виявити та проаналізувати національний колорит і культурні традиції музичних спектаклів українського театру.

Якщо осягнути процес становлення українського музичного театру, можна зрозуміти логіку появи мюзиклів і рок-опер на вітчизняному національному ґрунті. Так, відомий український режисер, постановник одних із перших вітчизняних рок-опер С. Данченко у своїй діяльності керувався глибоким переконанням у тому, що відродження українського театру можливе за умов популяризації творів української класики задля виховання в українців національної гідності [2].

Загальний огляд сценічних музичних творів на національну тематику свідчить про те, що майже вся українська класика покладена на музику. Це твори І. Карпенко-Карого, І. Нечуй-Левицького, М. Кропивницького, Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського, М. Гоголя, які особливо майстерно змальовують український колорит. Українські композитори в ХІХ столітті часто зверталися до національної тематики. Так, яскраво відображають дух нашого народу сценічні твори С. Гулака-Артемовського: вокально-хореографічний дивертисмент «Українське весілля» (1851 р.), водевіль «Ніч напередодні Іванового дня» (1852 р.), опера «Запорожець за Дунаєм» (1863 р.), лібрето та вірші до яких написані композитором. М. Лисенко свої опери писав на основі музичного втілення творів видатних українських митців І. Котляревського – «Наталка-Полтавка» (1889 р.), «Енеїда» (1910 р.) та М. Гоголя – «Різдвяна ніч» (1874 р.), «Утоплена» (1885 р.), «Тарас Бульба» (1890 р.).

Радянська оперета О. Рябова «Сорочинський ярмарок» за однойменним твором М. Гоголя на лібрето Л. Юхвіда та М. Аваха одна з перших сценічно втілила українську тематику з національним колоритом в Харківському театрі оперети (прем'єра відбулася в першому в Україні на той час театрі оперети, який відкрився в 1929 р.). Також в Харкові та Києві відбулася постановка оперети «Весілля в Малинівці» (1938 р.) цього автора, і в тому ж році в Москві відбулася російськомовна прем'єра оперети «Свадьба в Малиновке» російського композитора Б. Олександрова; також розвивають українську тематику оперети К. Стеценка «Сватання на Гончарівці» за однойменною п'єсою Г. Квітки-Основ'яненка та музичні комедії В. Рождественського «За двома зайцями» за твором М. Старицького і «Черевички» за сюжетними мотивами М. Гоголя.

Нині, враховуючи естетичні потреби суспільства, театри працюють над постановками не лише академічних жанрів опери та оперети, а й звертаються до сучасних сценічних жанрів мюзиклу і рок-опери, запрошуючи цікавих режисерів і акторів до співпраці, використовуючи новаторські ідеї, щоб привернути увагу глядача.

Композитор І. Поклад став одним з перших, хто звернувся до жанру мюзиклу на національній основі. Любов до театру розпочалася з першої його театральної роботи – музичної комедії, яка стала предтечею мюзиклу «Друга свадьба в Малинівці» (1973 р.), яку поставив головний режисер московського театру Ленінського комсомолу І. Владіміров в м. Одесі. Наступною роботою І. Поклада став мюзикл «Конотопська вільма» (1982 р.) за Б. Жолдаком. Ці спектаклі презентувалися практично в усіх культурних центрах

України. Існує навіть кінострічка, знята за цим мюзиклом, але композитор залишився невдоволений нею, оскільки режисери монтували матеріал без узгодження з автором.

Мюзикл І. Поклада «Засватана не вінчана» (1991 р.) за трагедією І. Карпенко-Карого також насичений народним колоритом. В театрі ім. Івана Франка йде дитяча опера композитора «Як козаки змія приборкували» за твором О. Вратарьова, яку І. Поклад вважає своєю візитною карткою в дитячих мюзиклах. В Київській опереті багато сезонів йшов мюзикл того ж автора «Різдвяна ніч» (1988 р.) за твором М. Гоголя.

Надалі І. Поклад ще не раз звертався до української класичної літератури, створивши, зокрема мюзикл «Чмир» (1991 р.) на лібрето О. Вратарьова за мотивами твору М. Кропивницького. Мюзикл є пародією на сьогодення українського села, а отже й мелодика пісенних номерів є суто українською.

Багато вітчизняних мюзиклів і рок-опер присвячені національним героям. Так, перша українська рок-опера «Енеїда» композитора С. Бедусенка за І. Котляревським демонструвалася в Київському театрі 18 років з аншлагами, витримавши 320 постановок [1]; Г. Татарченко створив рок-оперу «Містер Сковорода» (1994 р.) про видатного українського філософа і його життя за п'єсою Я. Верещаки.

В ХХІ столітті композитори також прагнуть підтримувати зв'язок поколінь і часто спираються на вітчизняних класиків. Так, мюзикл «Фемінізм по-українськи» О. Коломійцева написано за п'єсою «Бой-жінка» славетного українського митця Г. Квітки-Основ'яненка. Вистава з успіхом демонструється в Дніпродзержинському музично-драматичному театрі ім. Лесі Українки. Автор мюзиклу О. Коломійцев займався постановкою твору й як режисер. За твором М. Гоголя «Вечер накануне Івана Купала» композитор Д. Саратський і лібретист Д. Тодорюк написали основну драматургічну й музичну концепцію опери-містерії «Купала», в якій синтезовані особливості мюзиклу, рок-опери та містерії середньовіччя (але, на жаль, композитор, відчувши складність утілення означеного жанру в Україні, припинив роботу над твором і працює нині над іншими проектами в Росії, де мюзикл і рок-опера мають більший попит у глядача).

Існують рок-опери на стародавніх сюжетах часів Київської Русі. Так, С. Бедусенко написав рок-оперу «Ярослав Мудрий» за п'єсою І. Кочерги, В. Хало «Полуденна ніч» за найвідомішою пам'яткою давньослав'янської літератури – «Слово о полку Ігоревім», де герої спілкуються сучасною українською мовою і лише слова автора звучать стародавньою мовою. Так, презентація рок-опери «Полуденна ніч» В. Хала відбулася у 2007 р. у виконанні гурту «Гравлики Superonics» в Київському Молодому театрі у віртуальній манері за допомогою анімаційного режисера А. Лавренішина, котрий підібрав у давньоруській стилістиці образи й орнаменти. «Ярослав Мудрий» досі чекає своєї постановки.

З 2011 р. в Київському театрі оперети демонструється національний мюзикл «Welcome to Ukraine, або подорож у кохання» (ідея проекту, лібрето та режисура Б. Струтинського). Сюжет мюзиклу заснований на поєднанні українських традицій та обрядів із сучасністю, що сприяло використанню в спектаклі як фольклорної атрибутики (костюмів, музичного та хореографічного матеріалу тощо), так і авторської музики, зокрема І. Поклада, Л. Колодуба, Є. Станковича. Цінність цього проекту полягає саме в представленні України в різних музичних ракурсах на національній основі, що приваблює не тільки вітчизняного глядача, а й іноземних туристів. Цей твір не має наскрізного розвитку, системи лейтмотивів і музична драматургія в ньому не виглядає цілісною, але даний мюзикл важливий тим, що виховує патріотизм у глядача.

В музичних театральних спектаклях присвячених українській тематиці національний колорит втілюється, як у драматургії, так і музично в народних масових сценах, в особливому ліричному мелосі й жартівливих барвах яскравих образів, які характеризують персонажів.

Таким чином, для України поява національного мюзиклу і рок-опери є органічним явищем, адже витоки цих жанрів на вітчизняному ґрунті безумовно йдуть з багатих традицій українського музичного спектаклю, музичної комедії, опери та оперети.

Більшість українських національних опер, оперет і мюзиклів улюблені й знані в нашій країні, тому вони і зараз активно використовуються в репертуарах театрів нашої країни, відображаючи українську культуру і традиції.

Джерела та література:

1. Бедусенко С. Пам'ять – синонім вічності / С. Бедусенко // Просценіум. – 2004. – № 3 (10). – С. 35-36.
2. Виноградова М. И сегодня можем повторить: театральный ренессанс – не утопия : [Электронный ресурс] / М. Виноградова // Зеркало недели. – 1995. – № 7. – 18 февраля. – Режим доступа : http://zn.ua/CULTURE/i_segodnya_mozhem_povtorit_teatralnyy_renessans_ne_utopiya-36017.html.